

ורכב תאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

להשם יתברך

מאיר עיני הכולה אותיות: שלב-שלו: שלו

הוסיף והעיר רבי שמואל הומינר מצדיקי ירושלים, כי לדברי החדושי הר"מ יש מצוה לרצות לחיות, יוצא שבכל עת שאנו מבקשים על החיים בתפלותינו, כבתפלת 'מודים דרבנו': 'כן תחינו ותקיימונו', בקדושי: 'יהא שלמא... וחיים טובים עלינו ועל כל ישראל', ובעשרת ימי תשובה: 'זכרנו לחיים...', מקימים אנו בכך מצות עשה של 'ובחרת בחיים'.

הפעם אודה' הודאה תמידית

ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו 'יהודה' (כט לה)

דויע מאמר חכמים (ברכות א): "מיים שבבא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא היה אדם שהודה לקדוש ברוך הוא, עד שבאתה לאה והודתו, שאמר: 'הפעם אודה את ה'... וכבר תמהו רבים: וכי האבות לא הודו לה', והלא מקראות מפורשים הם שהודו לה' ואף הקריבו קרבנות על טובות שגשגו עמם?

פרש המהר"ם שיק:

בדאי גם האבות הרבו להודות על טובות וחסדים שעשה עמם הבונא, אולם לאה חדשה את המשג של הודאה תמידית. שכאשר נולד בנה הרביעי והיא נזכרה לראות בטובה העצומה שהרעיף עליה ה', כאשר נתן לה יותר מחלקה היחסי - רבע מי"ב השבטים, "ותאמר": וכי ראוי שרק: "הפעם אודה את ה'", ומכאן נאלץ אסיח דעת מהטובה העצומה שגמל עמי? "על כן קראה שמו 'יהודה' כדי שבכל פעם שתהגה את שמו תזכר להודות ולהלל לה' על הטובות שהרעיף עליה,

מהר"ם שיק על התורה

למה גנבת את אלהי' - בחפזון

'ועתה הלך הלכת כי נכסף נכספתה לבית אביך למה גנבת את אלהי' (לא ה)

סיום 'זמן החרף' בישיבת פרשבורג. לאחר תקופה ארפה שבה שהו בין פתלי הישיבה ולמדו בהתמדה, סוף סוף עמדו בחורים לשוב לבית הוריהם. טרם צאתם נפרדו בהתרגשות מראש הישיבה ה'חתם סופר', ולאחר מכן התאספו לתפלת מנהל משפחת העגלות כבר המתניו בחוץ, והבחור שנגש כשליח צבור, מתוך שחפזו לשוב לביתו התפלל במהירות גבוהה מהרגיל.

עם סיום התפלה קרא ה'חתם סופר' לחץ והוכיח אותו במלציה: מבין אני ללבך 'כי נכסף נכספתה לבית אביך', אבל: 'למה גנבת את אלהי' - מדוע גנבת את תבות התפלה במהירות, ובכך מנעת מכלנו לעבד את ה' בתפלה בכונה כדבעי...!?

תפארת בני' 'לרב' טויסיג ס"י יח

'תפלה קצרה' - מקצרת ימים

"אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך" (כז א)

דרש האדמו"ר רבי אליעזר זאב מקרעטשניף:

אמרו חכמים (ברכות יג א): "כל המאריך ב'אחד' [שבקריאת שמע] - מאריך לו ימיו ושנותיו". כיוצא בזה אמרו (ברכות מז א): "כל המאריך ב'אמן' - מאריך לו ימיו ושנותיו". והנה, מאחר שתקנו חכמים כי הולך בדרך מתפלל 'תפלה קצרה' (ברכות ג א), נמצא שההולך בדרך מפסיד את קולת אריכות הימים שאזכה לה המאריך בתפלה - ב'אחד' ו'אמן'. לכך אף רמז הכתוב בתהלים (קכ ד): "ענה בדרך כחי קצר ימי" - הדרך גרמה לי לקצור ימים.

אמן מסיירה חרון אף

"ארפא משוכתם אהבם נדבה כי שב אפי ממנו" (הפטרת ויצא - הושע יד ה)

דרש רבי יעקב אבוחצירה בעל 'אביר יעקב':

ראשי התבות: "משוכתם אהבם נדבה" הם 'אמן', וכן: "אפי" בגימטריה 'אמן'. רמז לכך שנגיט אמן מסיירה חרון אף מישאל וגורמת שימחל הקדוש ברוך הוא לעונותיהם וישוב לאהבם כבראשונה.

שערי תשובה ס"י כב

ידוע הלי ומכאוב היה רבי אברהם מרדכי בן ה'חדושי הר"מ. באחת הפעמים שחלה נחלש עד כדי כך ששברו הרופאים שבפעם הזאת לא יוכל לקום מחליו. כאשר נכנס אביו הגדול לבקרו וראהו שוכב על משטו חור וחלש, התכופף ונחש באזניו: "דע בני כי הרצון לחיות הוא מצוה, ומקבלנו שהוא נכלל בצווי (דברים ל ט): 'ובחרת בחיים'. התחנן נא ויבחר בחיים, ובעזרת ה' תחלים מחלך ואף תזכה לבן זכר".

אך יצא אביו הקדוש מן החדר, וכבר התחנן רבי אברהם מרדכי בכחות על אנושיות, התליש על משטו והתפלל מעמק לבו: "בוננו של עולם, רפאני נא ופני בבו זכר כברכת אבי, ומתחייב אני לקרא את שמו 'יהודה ואקים בכך מקרא שכתוב: 'הפעם אודה את ה'".

תפלתו של רבי אברהם מרדכי התקבלה; בדרך גס הוא נרפא מחליו, ולתקופת השנה נולד לו בן ונקרא שמו ב'ישראל': "יהודה ליב" - מי שגדל והיה למאורה של יהדות פולין, הלא הוא בעל ה'שפת אמת'.

לזימים התבטא ואמר ה'שפת אמת': "אבי זצ"ל בחר לקרא את שמי 'יהודה', כהודיה להשם על שרפא ממחלתו. ואכן ראיתי זאת בעצמי, שכל מי לא התעייפי מלהודות

התפלה - כסלם, והפנה - כשלביו

"ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עלים וירדים בו" (כח ב)

כתב רבי אברהם אבן עזרא: "ואמר רבי ישועה, כי טעם 'סלם' - שעלתה בו תפלתו, וירדה ישועתו מן השמים". עוד כתב בעל הטורים: "סלם בגימטריה 'קול' - שקול תפלת הצדיקים הוא סלם למלאכים לעלות בו".

הוסיף ואמר רבי עקיבא סופר, רבה של פרשבורג, כי בכתוב זה אף נרמז יסוד נכבד בענין התפלה:

אף שמרבית התפלות נתקנו בעברוננו בבחינת: 'סלם מצב ארצה', היות שהן מכונות על ענינים גשמיים, בכל זאת: וראשו מגיע השמימה" - גם בתפלות אלו שומה עלינו לזכור לשם שמים, שבאמצעות השפע הגשמי שנתברך בו נהיה פנויים לעבודת ה'. כאשר נהג פן מבטח לנו: "והנה מלאכי אלקים עלים וירדים בו" - מלאכי מרום ירדו לקבל את תפלתנו ולהגישה לרצון לפני ה'.

דעת סופר

לחם - לאכל, ובגד - ללבש

"ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש" (כח ג)

לשם מה הוצרך יעקב לפרט בדרךיו: 'לחם לאכל ובגד ללבש', היש תכלית אחרת ללחם או לבגד?

באר רבי מרדכי הכהן מאצפת:

יש רבים שזכו ללחם בשפע ובגדים לרב, אולם מפאת מחלתם אין ביכולתם להנות מהשפע שנתן בידם. לפיכך דרזיק יעקב לפרש בקשתו: 'לחם לאכל ובגד ללבש' - שתנתן בידו אף היכלת להנות מהלחם ומהבגדים שזכה בהם.

על פי זאת פרש רבי משה חיים ליטש רוזנבוים אב"ד קליינרדיין את תיור הלשון בנסח 'הרחמן' שאחר ברכת המזון: 'הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרבה בבית הזה...'; איננו מסתפקים בכך שתשרה הברכה בבית הזה, אלא אנו מבקשים שהברכה תהיה לנו - שנוכל להנות ממנה. עוד פרש רבי יעקב יצחק שפירא מבגלדוב:

כאשר רעב ומחסור שולטים בעולם, אף מי שיש לו כדי צרכו מתקשה לאכל בשפע ולהתלבש בכבוד, היות שהוא חושש ממבטי קנאה וצרות עין שישלחו לעברו כמקורות חרב. לפיכך בקש יעקב: תן נא אף לכל בריותך לחם ומזון די ספוקם, כי רק כך אוכל לאכל וללבש מאשר הענקת לי בטובך הגדול.

שפתי כחי; לחם רבי על סוד התפלה אות א רנ; אמת ליעקב

'ובחרת בחיים' - באמצעות תפלה

"ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו 'יהודה' (כט לה)

בברכה שלמה ונאמר אמן

ביום ראשון י"ג בכסלו, ימלאו מאה שנים לפטירתו של בעל ה'דברי ישראל' ממוז'יץ זי"ע. כן כתב בעל ההלוא על גדל מעלתה של עניית אמן:

בברכת המזון אנו אומרים: 'כן יברך אותנו בברכה שלמה ונאמר אמן', וכך יש לפרש זאת: המקפיד על עניית אמן זוכה לכל הברכות ולכל הטוב. לפיכך אם רוצים אנו לזכות שהקדוש ברוך הוא יברכנו "בברכה שלמה", עלינו להקפיד על "נאמר אמן".

דברי ישראל פרשת נח

אמן. מלה אחת. שלוש אותיות. שפע של השפעות טובות.

ברכת 'מתיר אסורים'

הישן נמשל לאסיר

ברכת 'מתיר אסורים' נתקנה על פי לשון הפסוק (תהלים קמו ז): 'ה' מתיר אסורים', אולם משמעותה הפשוטה אינה הודאה שנתקנה לאדם שהיה אסיר בבית האסורים והתר מפלאו, אלא הודאה לכל אדם בכל יום יום על כך שהתר מאסר השנה. כיון שבשעת השנה האדם אינו מושל באיבריו להניעם כרצונו, והרי הם ככפופים ואסורים. לפיכך בקומו משנתו, עת מתחדש בו הפח לחזור ולהניעם כרצונו, עליו להודות על כך לבוראו.

לפני השנה אנו מברכים: 'המפיל חבלי שנה', ובהתאם לכך בקומו אנו מודים בברכת: 'מתיר אסורים', על כך שהקדוש ברוך הוא 'המתיר' מעלינו את 'חבלי' השנה שהיינו אסורים בהם כל עוד ישנו על משנתנו (פרוש התפלות והברכות לר"ן בן יצחק ח"ב עמ' יב).

כך כתב בספר חסידים (סי' קנה): 'ובפסוקה ענינו תשים על לבך... כיצד איש יוצא מבית האסורים חייב להודות לקדוש ברוך הוא, ואין לו חבוש יותר מן הישן. צריך לברך לקדוש ברוך הוא על מה שלא היה בדך יכלת קדם לכו, ולא היה בדך ממשלה בגופך. וברכה על כל אבר ואבר שהיה נקשר, ועתה פתחם לעשות צרכיך בהם'.

הודאה כללית על תנועת האיברים

ברכת 'מתיר אסורים' יוצרת בעברנו הזדמנות להתבונן ולהודות לה' יתברך, לא רק על כך שחידש לנו את תנועת האיברים בבקור, אלא אף על כך שנתנו בידינו את הפח להניע אותם בכל עת ובכל שעה. שהרי אם נהרהר בדרך נגלה כי רבים המה לעשות צרכיך בהם'.

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם מתיר אסורים - על כך ששחררת אותנו ממאסר השנה שבה לא שלטנו באיברינו להניעם כרצוננו. אמן - אמת שעלינו להודות לה' על שחידש בנו את השליטה על תנועת איברינו.

ברכת זוקף כפופים

מ'מתיר אסורים' ל'זוקף כפופים'

לאחר שהודינו לקדוש ברוך הוא בברכת 'מתיר אסורים' על שחידש בנו את השליטה באיברינו בקומנו משנתנו, אנו מושלים הודאה זו בברכת 'זוקף כפופים' שבה אנו מודים לו על כך ש'זוקף' את קומתנו שהיתה כפופה בשעת השנה (אבודרהם) השפעת הבקור וברכות השחר.

ברכה זו נתקנה על פי לשון הפסוק (תהלים קמו ח): 'ה' זוקף כפופים'. ויש אומרים שנתקנה על פי הפסוק (שם קמה ט): 'סוקם ה' לכל הגפלים וזוקף לכל הכפופים' (פרוש סדור התפלה לרוחם אות ז). בהקשר לכך יצו כי במקורות קדמונים הובאה ברכה נוספת שנתקנה על פי לשון פסוק זה: 'ברוך... סוקם ונפלים', אולם דעה זו לא התקבלה לז'הלה (ראה משיב' מו כב).

ככמים אמרו שאסור לאדם להלך בקומה זקופה, שכן 'מלא כל הארץ כבודו' (שערי אלה), והמהלך בקומה זקופה נראה כדוחק את השכינה (קדושו) לא; אר"י שם ד"ה מלא: שו"ע א"ח ב ו). למרות זאת תקנו לנו לברך 'זוקף כפופים', שכן הקדוש ברוך הוא נתן לנו אפשרות לזקוף את קומתנו, אולם אנו נמנעים מלעשות זאת למען כבודו יתברך (אהל משה 'קרי' דונטן אות מד).

האדם מהלך בקומה זקופה

יש מי שפרש שבברכת 'זוקף כפופים' מודים אנו

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם זוקף כפופים - שזקפת את קומתי שהיתה כפופה בזמן השנה. אמן - אמת שעלינו להודות לה' על שאפשר לנו לזקוף קומתנו בקומנו משנתנו.

האנשים אשר לדאבון לב אין בידם את היכלת המפלאה הזו, ואף בקימתם משנתם הם נותרים כאסורים על משותיהם ללא יכלת להניע איבר (נפש שמשו"ן על סדור התפלה עמ' כמב).

רבי משה קורדובירו (תמר דבורה פ"א) הוסיף וחדד נקדה ופלאה וחיובית בענין זה: כיון שהקדוש ברוך הוא מחדש באדם בכל רגע את פח תנועת איבריו, מי שחיללה ישתמש בכח זה כדי למרד ולחטא לפני ה' - אין לו עובן גדול מזה! עם כל זאת רואים אנו עד כמה גדולה מידת טובו וענותנותו יתברך מפני שהוא סובל את חטאיו ומקטין כחיות באיבריו אף בשעת החטא ואינו נוהג בנו כפי שנהג עם ירבעם בן נבט. שבשעה שבקש ירבעם לשלח יד בבניא שנסלח בידי ה' לנבא על פרענותם של כהני הממות - ב'שעה יזו (ראה מלכים א' יד ז).

בעל סדר היום' (ברכות השחר) מכאר שברכה זו מכוננת גם כלפי מצבו הרוחני של האדם, על כן צריך האדם לכוון בה לבקשה שיוציאו ה' ממצודתו של היצר הרע המבקש להכשילו ולהשקיעו בתאוות העולם הזה. וכפי שבקש דוד המלך (תהלים קמב ח): 'הוציאה ממסגרי נפשי להודות את שמך' (ראה 'תורת המנחה' שמיני עצרת דרשה פו).

זהו המקום להזכיר את שירו הנודע של רבי יהודה הלוי: 'עבדי האמן עבדי עבדים הם, עבד ה' הוא לבד חפשי, על כן בבקש כל אנוש חלקו, חלקי ה' אקרה חפשי'.

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם מתיר אסורים - על כך ששחררת אותנו ממאסר השנה שבה לא שלטנו באיברינו להניעם כרצוננו. אמן - אמת שעלינו להודות לה' על שחידש בנו את השליטה על תנועת איברינו.

ועלהו לא יבול'

בית אמו. אלא שלא דעתי באותו רגע איזו התרגשות מצפה לי בהמשך.

ההחלטה עם יתר חברי הקבוצה ברחובות העירה, ומבלי הנהגה מקדמת נתקלו עיני בגנין ישן שהיגון דוד' שהיה חקוק על פתחו הבהיר כי מדובר בבית כנסת. וכנסנו פנימה, סובבנו בהיכל בית הכנסת, מישנו את הרהוט הישן ועלעלנו בספרים העתיקים.

שקלבו מסים, מבלי לדעת מדוע, פרשתי מידר חברי הקבוצה ועליתי במדרגות העץ המטפסות לעזרת הנשים. הבטתי מלמעלה על היכל בית הכנסת שאותות של פאר עדין נכרו בקיריותיו, ובאשר סובבתי את הראש בכנינה לשוב לאחורי, הבחנתי בסלם קטן שהוביל לעבר עליית הגג.

עשיתי בהירות אל עליית הגג, והפתעתי לגלות כי מדבר במקום שבו היו גוגנים, בימים ההם, את הספרים הישנים שבלו וכבר לא היו ראויים לשמוש. אף על פי שהדבר לא התאים לאפיי, מצאתי עצמי הופך בידי בערמת הספרים העתיקים, כשמפעם לפעם אני מעלעל באחד מהם ומחפש נקודת ענין.

המשתכח לחפש בערמת הספרים, ולפתע נגלה לעיני סדור ישן וכבד. הסדור היה ישן ובלוי לחלוטין, כמעט בלתי שמיש, אולם משהו בתוכו גרם לי לעלעל בו שוב ושוב. הפרדתי את דף השער המפריכה, התבוננתי במאמץ בפתח הישן והמחורר, ולפתע נמלטה מפי צוחה...

מסתבר כי על חלקו העליון של דף השער נחרט, לא פחות ולא יותר, שמו של סבי, אביה של אמי שהתגורר בצירה זו עד יומו האחרון.

חשבתני שאני עומד להתעלף. שמו של סבי זה היה שגור בפיה של אמי כמעט מדי יום. היא היא חזקה מלתאר בפנינו את דאקויות ולספר לנו על הליכותיו המיוחדות. סבי זה נפטר לפני השואה, ובידי אמי לא נותרה ממנו אפילו תמונה.

ברגע צפנו ועלו לנגד עיני כל הספרים הלוה, והתחלתי לחוש געגוע למשהו שאפילו לא הפרתי. המשתכח להפך בדפי הסדור בענינה, ובאשר הגעתי לתפלת מוסף של שלושה רגלים נתר לבי. על הדף הפותח את תפלת מוסף היה מנוח עלה ירקרק, עלה של הדס, שבראה היה פאלו זה עתה נשר מאגדת הולוב של הסבא הדגול, תוך כדי קיום המצוה.

הדבר שבה את לבי. לפתע הבנתי עד כמה קיים התורה והמצוות כרוך עם אבדות היחתי יהודי, בן אחר בו לא אברהם, אצקן ועקב. באותו הרגע חלחלו ללבי כל אותם דבורים שדברתי אלי... כל שביבי האור שקלפו לדי במהלך השנים הצטברו בבת אחת לדרך מסונן שהאיר את לבי בבת אחת וגרם לי לעוב הכל ולשוב לבית סבא.

עלה ההדס הקטן שנשר מאגדת הולוב של סבא אל תוך הסדור שבו שפך את דמעותיו על צאצאיו, ובחיללה לא ינשר ולו עלה קטן מאלוה רב הפאות, ושע עתה בתוך לבי וגרם לי לשוב הביתה". לקראת שבת סכות תשפ"א

בכל יום יום אנו מבקשים בברכת 'והערב נא' על צאצאיו וצאצאי צאצאיו עד סוף כל הדורות, שיהיו יראים ושלמים, אהבי תורה ולומדיה בטורה - שימשיכו את שלשלת ההגה שהעברה דרכנו מאבות אבותינו מצוקי ארץ ועד הנה.

לפינו ספור נפלא שיש בו כדי ללמדנו על כחה של תפלה להפשיט לזוירי דורות, לבל ידח ממנו נדח. ספור על ההשגחה העליונה שיכולה להוביל יהודי, גם אם תעה ואבד במשך שנות דור, אל כור מחצבתו ואל דרך המלך במסלה העולה בית קל.

בני ברק, עיר התורה והחסידות השוכנת בלב גוש דן, מקפת קלה בערים חלוניות כשושנה בין החוחים. תושבי פאתי בני ברק המתגוררים ברחובות התפר על גבול הערים השכנות, כולים לחוש היטב את משמעותה העמקה של ברכת 'המבדיל בין קדש לחל, בין אור לחשך'.

כזה הוא ר' משה מידענו, אברך חשוב ונעים הליכות, אשר בחר לזור באחד מרחובות אלו, בגנין משתף עם כמה מ'שפחות שאינן שומרות תורה ומצוות. ר' משה שנתן בלב חס ובמאור פנים מיוחד, חש תחושת שליחות במגוריו במקום זה. הוא משתדל להאיר פנים ולברך לשלום את שכניו, ומפעם לפעם אף לזרק' לעברם אמירה יהודית מקרבת לבבות.

בדרך כלל זוכה ר' משה ליחס הודדי של כבוד והערכה מאת שכניו. יוצא מן הכלל היה יורם. יורם זה שבדרך כלל נראה היה דוקא כאדם משכיל ונעים, התנהג לחלוטין בכל הנוגע לענייני דת. יורם, כטפוס מתרבת, לא התנצל לר' משה בפעל חלילה, אולם הוא דאג להפגין כלפיו יחס מנכר ומתעלם, משל היה אדיר...

בתחלה נסה רבי משה לנקט כלפיו את הפלל: "דברים היוצאים מן הלב - נכנסים ללב", אולם נראה היה כי לכל זה לא היה רלוונטי כלפי יורם. האיש בחר במקומו להתעלם מכל דבר שנודף ממנו ריח של יהדות.

נקל אפוא לשער מה רבה היתה הפתעתו של ר' משה כאשר ביים בהיר אחד פנה אליו יורם מזימתו ובקש ממנו ללמדו הלכות. ר' משה שפסף עניו כלא מאמין, אולם יורם לא נתן לו להתבלבל: "החלשתי לחזר בתשובה...", הטיל יורם את ה'פצצה' בשלוח, ככניול לא היה מדבר אצד שעד כה התנכר לכל דבר שהדיף ריח יהדות, "אגיע מאחר יותר לביתך ואספר לך הכל..." הבטיח.

בערב הדפיק יורם על דלת ביתו של ר' משה, והספור שהיה בפיו היה בלתי יאמן:

"לפני כשבועים יצאתי למסע שרשים באירופה. בקשתי לתור אחר שרשיה של אמי שאבדה את כל משפחתה על אדמת פולין רונית הדם, ולשם כך פניתי לארגון שפרסם כי הוא מארגן מסע שכזה ובקשתי להצטרף.

במהלך המסע הגענו לעירה שבה נולדה אמי, ולבי התחיל לגאות מהתרגשות. חשבתני בתחלה שמדובר בהתרגשות טבעית של נכד הולוב לפגש' את העולם שבו גדלה משפחת

עצובי